

УДК 330.15 : 502.33
JEL Classification: F5

Коморна Оксана

здобувач

Житомирський національний агроекологічний університет

м. Житомир, Україна

E-mail: oksanakom@gmail.com

Никитюк Ірина

студентка

Сяменьський університет

м. Сямень, Фуцзянь, Китай

E-mail: iraniks19@gmail.com

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Анотація

Ліс являє собою складну екосистему, в основу природного капіталу якої покладено не лише запаси матеріальних природних ресурсів, а й різні екосистемні послуги. Проте, сучасне світове господарство повністю не враховує вагомий фінансово-економічний потенціал цінностей лісових екосистем. Саме тому дослідження економічних відносин, зокрема інструментарію державно-приватного партнерства в сфері виробництва та реалізації екосистемних послуг стає необхідним науковим напрямом збалансованого лісогосподарювання.

Для виконання поставлених завдань використовували такі методи наукових досліджень: монографічний (опрацювання наукових публікацій, нормативних документів, статистичних даних); аналізу та синтезу (обґрунтування методології системного дослідження розвитку державно-приватного партнерства в реалізації екосистемних послуг); експериментальний (обґрунтування підходу до застосування інструментарію державно-приватного партнерства в реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі); абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків).

Визначено, що одним з найбільш ефективних інструментів балансування інтересів учасників ринку екосистемних послуг в лісовому господарстві, а також шляхів залучення інвестицій у розвиток екосистемних послуг лісогосподарської галузі є державно-приватне партнерство. Обґрунтовано структурно-логічну схему державно-приватного партнерства в сфері виробництва і реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі. Визначено чинники розвитку державно-приватного партнерства у сфері виробництва і реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі.

Для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері взаємодії державних органів влади та приватних суб'єктів господарювання важливим є правильний облік економічної цінності екосистемних функцій з метою формування системи фінансового забезпечення наданих ними послуг. Окрім цього, стимулювання розвитку ринку екосистемних послуг в Україні потребує здійснення цілого ряду інституційно-регулюючих заходів заснованих на засадах державно-приватного партнерства, що дозволить суб'єктам господарювання одночасно надавати в повній мірі екосистемні послуги отримувачам та мінімізувати розмір шкоди, що наноситься екосистемам в процесі господарювання.

Ключові слова: лісогосподарська галузь, екосистемні послуги, ринок, державно-приватне партнерство, виробництво, функції.

Вступ.

Протягом останніх десятиліть світова спільнота все більше стурбована економічними викликами пов'язаними зі станом лісового господарства. Ліс являє собою складну екосистему, в основу природного капіталу якої покладено не тільки запаси матеріальних природних ресурсів, а й різні екосистемні послуги. Проте, сучасне світове господарство повністю не враховує вагомий фінансово-економічний потенціал цінностей лісових екосистем. Саме тому дослідження економічних відносин в сфері виробництва та реалізації екосистемних послуг стає необхідним

науковим напрямом збалансованого лісогосподарювання.

Науково обґрунтована розробка елементів організаційно-економічного механізму розвитку ринку екосистемних послуг лісогосподарської галузі і визначення його основних параметрів багато в чому залежать від правильності постановки цілей і раціонального використання ресурсів для їх вирішення. Особливе місце у формуванні економічних умов для виведення на траєкторію запровадження ринку екосистемних послуг в лісовому господарстві займає механізм державно-приватного партнерства. На нашу думку, в лісогосподарюванні необхідність державно-приватного партнерства випливає із самої специфіки та еколого-соціальних функцій лісових екосистем, де для успішного функціонування необхідна державна підтримка.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблема управління лісовим господарством на основі екосистемних принципів досліджується у працях багатьох вітчизняних учених, зокрема: Н. Дегтярь, Є. Мішеніна, Н. Олійник, І. Соловія, А. Якимчук, О. Яремка та інших. Однак, аналіз наукових досліджень, що обумовлюють процес формування ефективної системи екосистемних послуг в лісовому господарстві, свідчить про те, що на сьогодні відсутня єдність розуміння механізмів запровадження цього процесу. Варто виділити ґрунтовну наукову працю професора І.П. Соловія [1], в якій розглянуто підходи до оцінки послуг екосистем, забезпечуваних лісами України, та надано пропозиції щодо механізмів плати за послуги екосистем. Застосування цих підходів, на думку вищезгаданого автора, сприятиме виявленню та інтеграції в господарську діяльність недооцінених раніше послуг, покращенню добробуту лісосалежних громад та входженню на міжнародні ринки екосистемних послуг [1, с. 257–258].

Базові теоретико-прикладні аспекти екосистемного підходу до лісокористування також розглянуто у наукових працях Є.В. Мішеніна, Г.А. Мішеніної, І.Є. Ярової [2]. Теоретичне підґрунтя порушених ними питань досить глибоке, зокрема, щодо формування системи екосистемного лісогосподарювання, де наголошується на необхідності екологічно збалансованого лісогосподарювання, врахування функцій лісових екосистем та забезпечення розвитку лісових біогеоценозів у взаємозв'язку з лісогосподарським виробництвом. Проте, вивчення і узагальнення результатів проведених досліджень показало, що в методичному плані залишається цілий ряд невирішених питань. До них відноситься обґрунтування галузевого розвитку з урахуванням механізму державно-приватного партнерства, що обумовлює актуальність застосування його інструментарію в процесі реалізації екосистемних послуг в лісовому господарстві.

Мета.

Метою дослідження є обґрунтування ролі державно-приватного партнерства в реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі.

Методологія дослідження.

Інформаційну основу дослідження становлять вітчизняні та міжнародні законодавчі і нормативні акти у сфері лісового господарства, економіки природокористування, матеріали і звіти Державної служби статистики України, Міністерства екології та природних ресурсів України, Державного агентства лісових ресурсів України, вітчизняних підприємств лісової галузі. Для виконання поставлених завдань використано такі методи досліджень: монографічний (опрацювання наукових публікацій, нормативних документів, статистичних даних); аналізу та синтезу (обґрунтування методології системного дослідження розвитку державно-приватного партнерства в реалізації екосистемних послуг); експериментальний (обґрунтування підходу до застосування інструментарію державно-приватного партнерства в реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі); абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків).

Результати.

В умовах ринкової економіки, зважаючи на вітчизняні природні особливості нашої країни, лісгосподарування посідає чільне місце в соціально-економічному розвитку низки західних регіонів, формуючи при цьому не лише експортний потенціал України, а й систему екосистемних послуг лісгосподарської галузі. Формування лісового потенціалу країни відбувається внаслідок системної взаємодії ключових функцій лісу, зокрема соціально-економічної та екологічної, відображаючи тим самим максимально досягнути результативність цієї взаємодії. Виняткову роль у щоденному житті тутешніх жителів відіграють теж побічні лісокористування та вторинні лісові ресурси. На рис. 1 наведено динаміку обсягів лісової продукції отриманої з одиниці площі лісових земель за 2000–2017 роки в Україні та репрезентативній нами Житомирській області, одній з найбільш розвинених лісопромислових регіонів держави.

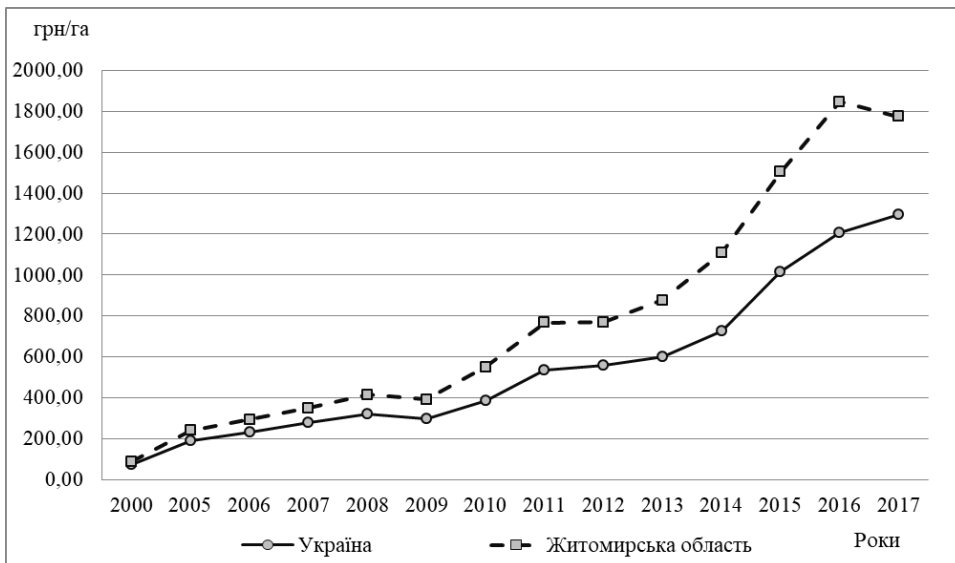

Рис. 1. Динаміка обсягів продукції, робіт і послуг лісового господарства, отриманої з одиниці площі лісових земель за 2000–2017 роки, грн/га*

*Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України.

Так, на сьогодні у переважній більшості випадків ефективність реалізації лісовими екосистемами своїх функцій безпосередньо залежить від обсягів використання деревних ресурсів. Проте, в основу природного капіталу лісових екосистем покладені не тільки запаси матеріальних природних ресурсів, але і різні екосистемні функції. У науковій літературі екосистемні функції навколишнього природного середовища розглядаються або у складі поновлюваного природного капіталу, або виділяються в окрему групу – екосистемні послуги. Незважаючи на великий список екосистемних послуг, що надаються лісовими екосистемами, на практиці до основних компонентів природного капіталу лісів відносять матеріальні природні ресурси, що пов'язано з можливістю вираження вартості останніх у грошовому виразі.

Нині набувають актуальності нові механізми фінансування, плати за використання екологічних систем у лісовому господарстві, які постають у якості одного з головних методів запобігання неналежній природоохоронній діяльності [3–5]. Тому, сьогодні на часі є формування та використання механізмів плати за екосистемні послуги в лісовому господарстві України. Важливе значення на даному етапі розвитку суспільства мають платежі за екосистемні послуги, сутність яких

полягає у створенні нових ринків, що перерозподіляють фінансові потоки на користь організацій, які зберігають лісові екосистеми. Отримані кошти можуть бути значним джерелом фінансування збереження лісових екосистем та біорізноманіття.

У цьому контексті зауважимо, що істотного впливу зазнає соціально-економічний розвиток лісгосподарської сфери та формування ринку екосистемних послуг в лісовому господарстві внаслідок діяльної взаємодії приватного сектора та держави, що проявляється, зокрема, через формування державно-приватного партнерства. Така форма взаємодії передбачає наявність значного модернізаційного потенціалу, ефективна реалізація якого можлива тільки за умови відповідного нормативно-правового забезпечення.

Розуміння партнерства у сфері виробництва й реалізації екосистемних послуг лісгосподарської галузі передбачає взаємну скоординовану співпрацю приватного сектора з державою (на всіх рівнях управління) у напрямі формування об'єктів інфраструктури ринку екосистемних послуг (цільові організації, інформаційно-навчальні осередки, екологічні фундації тощо); підготовки кадрового потенціалу у навчальних закладах країни; залучення до громадської діяльності, а також консультування в законодавчих структурних органах щодо розробки нормативно-правового підґрунтя у сфері збалансованого лісгосподарювання.

Представники державних органів влади та бізнесових структур можуть співпрацювати як партнери протягом усіх етапів реалізації процесу розвитку ринку екосистемних послуг лісгосподарської галузі, зокрема й на етапі прийняття та узгодження відповідних рішень щодо здійснення досліджень, а також формування пакету документів з метою участі в конкурсних заходах, виділення коштів на проведення досліджень та необхідних розробок, реалізації управлінських функцій щодо проекту та комерціалізації результатів цього проекту.

На підставі вивчення зарубіжних практик відслідковується низка позитивних ефектів від застосування механізмів державно-приватного партнерства, зокрема щодо успішного економічного розвитку країни, розв'язання важливих соціальних задач, порятунку від наслідків політичної кризи тощо. За всієї розмаїтості трактувань, у поняття державно-приватного партнерства найчастіше вкладають розуміння його як співпраці між державою та бізнес-структурами, скоординованої у напрямі досягнення загальних цілей в межах визначених проектів та колективного розподілу ризиків у ході їх реалізації. У практичній площині подібні партнерські взаємовідносини подекуди розуміються як поодинокий епізод фінансування проекту.

Інституційною базою фінансування розширеного відтворення лісових екосистем виступають фінансові інститути державно-приватного партнерства, які формують відповідні умови для можливості акумулювання фінансових надходжень з різних джерел та істотного зростання ролі позабюджетних коштів у фінансуванні відновлювальних заходів при виробництві й реалізації екосистемних послуг лісгосподарської галузі. Ці інститути зосереджують в собі надходження коштів бюджетного та позабюджетного спрямування, добровільні внески третіх осіб, фінансові ресурси орендарів, з яких фінансуються відновлювальні заходи при виробництві й реалізації екосистемних послуг у лісгосподарюванні [6]. Це дозволяє підвищити роль лісокористувачів у відтворювальному процесі лісових ресурсів, ввести солідарну відповідальність за лісокористування і відтворення лісів, і зацікавленість лісокористувачів у збереженні видового різноманіття [7, с. 120]. Поряд з тим, створення цільової організації забезпечить зростання фінансових надходжень для відтворення лісів, що, своєю чергою, сприятиме формуванню потенціалу екосистемних функцій, які мають величезний вплив на сталий розвиток суспільства в цілому.

Варто зауважити, що першочергова необхідність у державно-приватному партнерстві виникає у тих галузях економіки, за які несуть відповідальність державні органи влади. Це зумовлено тим, що держава в цих сферах не спроможна повністю відмовитися від контролю над майном (тобто, лишається його власником), чи певним видом діяльності [8, с. 178]. У кожному з двох випадків залишається або пряме фінансування за рахунок бюджетних коштів, або користування майном, яке перебуває у власності держави.

Світовий досвід налічує велику кількість різноманітних моделей, форм, типів та інструментів реалізації державно-приватного партнерства. В процесі розвитку виробництва і реалізації екосистемних послуг в лісовому господарстві в прийнятій класифікації можна виділити наступні форми державно-приватного партнерства [9–12]: контракти як адміністративний договір, який укладається між державою (у особі органів місцевого самоврядування) і підприємством з приводу здійснення господарської діяльності на ринку екосистемних послуг; концесія (концесійна угода) як договірна форма взаємодії держави та приватних інвесторів з приводу господарського використання державної власності. Інвестор зобов'язується сплачувати державі визначену договором концесійну плату (при цьому, невід'ємною умовою концесії є здійснення інвестування у поліпшення переданого або створення нового майна та подальша передача такого майна в державну власність).

В сфері виробництва і реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі стадії процесу державно-приватного партнерства можуть бути наступними: взаємовпорядкування інтересів держави та приватного сектора щодо лісокористування та реалізації управлінських функцій у цій сфері (еколого-економічний аналіз); виокремлення ключових напрямів у виробництві й реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі при розробленні програмних документів; розробка результативних проектів із виробництва та реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі, що ґрунтуються на чинних державних програмах розвитку лісогосподарської сфери, та підписання партнерських договорів (рис. 2).

Рис. 2. Схема державно-приватного партнерства у сфері виробництва і реалізації екосистемних послуг лісогосподарської галузі*

*Джерело: сформовано на основі [13-15].

Стратегічні рішення щодо обрання організаційної структури залежать від рівня ринкової невизначеності, оскільки наявність недостатньої або недостовірної інформації про вплив зовнішніх чинників визначає необхідність розширення варіантності стратегічного вибору та пошуку нових можливих альтернатив [16].

Загалом, державно-приватне партнерство характеризується низкою беззаперечних вигід та переваг, які перекривають незначну кількість недоліків. До основних недоліків можна віднести часткову втрату контролю з боку держави, неможливість коригування діяльності після укладення договору і потребу у збільшенні обсягів фінансування. У табл. 1 систематизовані чинники, на які може вплинути підвищення ефективності виробництва і реалізації екосистемних послуг. Впровадження інструменту державно-приватного партнерства безперечно позитивно позначиться на соціально-економічному та екологічному стані лісової галузі та території, загалом.

Таблиця 1

Чинники розвитку державно-приватного партнерства у сфері виробництва і реалізації екосистемних послуг лісгосподарської галузі*

Група чинників	Чинники
Екологічні	<ul style="list-style-type: none"> • можливість мінімізувати негативний вплив підприємств на довкілля за допомогою посилення участі держави в сфері природокористування; • недостатнє дотримання екологічних вимог та норм при природокористуванні; • неефективна система контролю та регулювання екологічної безпеки; • потреба в поліпшенні якості життя населення регіонів за рахунок державного регулювання ринку екосистемних послуг
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> • високі витрати часу на підготовку документації та перехід на етап початку робіт; • недостатнє фінансування лісгосподарських заходів, зокрема природоохоронного спрямування; • можливість страхування екологічних ризиків від негативного екологічного впливу на економіку; • можливість утворення додаткових податкових надходжень; • зростання валового внутрішнього продукту; • збільшення кількості робочих місць
Інфраструктурні	<ul style="list-style-type: none"> • необхідність освоєння нових сфер виробництва, недостатній рівень розвитку соціальної і транспортної інфраструктури в регіонах; • необхідність сприяння науково-технічному прогресу, розробки нових технологій і методів в екології; • необхідність розробки методики розрахунку впливу різних виробництв (на довкілля, а також на здоров'я людини)
Технологічні	<ul style="list-style-type: none"> • зношені основні фонди потребують оновлення технологічного парку в лісовій сфері; • для подальшого розвитку ринку екосистемних послуг потрібно постійно вести оновлення технічної бази
Інституціональні	<ul style="list-style-type: none"> • необхідність створення екологічного фонду з фінансуванням діяльності підприємств виробників екосистемних послуг; • потреба у створенні малих і середніх підприємств для розвитку екологічного підприємництва; • необхідність підвищення інвестиційного потенціалу регіонів країни за рахунок виробництва екосистемних послуг; • потреба в підвищенні ступеня екологічного обслуговування

*Джерело: сформовано на основі [6; 12].

Висновки і перспективи.

Отже, ефективне функціонування всіх учасників ринку екосистемних послуг в лісовому господарстві можливе лише на основі дотримання балансу їх інтересів, що і повинно розглядатися як основний принцип його розвитку. При цьому, одним з найбільш ефективних інструментів балансування цих інтересів, а також шляхів залучення інвестицій у розвиток екосистемних послуг лісгосподарської галузі є державно-приватне партнерство. Завдячуючи такій співпраці досягається

раціональне використання фінансових ресурсів бізнес-структур та держави. За умови розумного регулювання зазначених чинників можливо досягнути зростання ефективності в процесі виробництва і реалізації екосистемних послуг лісгосподарської галузі.

Посилення партнерської взаємодії в процесі виробництва та реалізації екосистемних послуг в лісовому господарстві забезпечує умови для удосконалення структури співробітництва приватного сектора з державними та місцевими органами влади щодо формування інфраструктурних об'єктів ринку екосистемних послуг; підготовки професійних спеціалістів у вищих навчальних закладах; участі в роботі громадських організацій, а також консультаційних послуг в структурі законодавчих органів щодо формування відповідного нормативно-правового забезпечення, скоординованого на розвиток галузі лісового господарства.

Список використаних джерел

1. Соловій І.П. Концепція плати за послуги екосистем: світовий досвід і перспективи її впровадження у лісовому секторі. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. 2016. Вип. 14. С. 252–258.
2. Мішенін Є.В., Мішеніна Г.А., Ярова І.С. Еколого-економічні та соціальні орієнтири лісоресурсного розвитку на підприємницьких засадах. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2012. Вип. 3. С. 3–10.
3. Мішенін Є.В., Олійник Н.В. Розвиток ринку екосистемних послуг як напрямок посткризового зростання економіки України. *Механізми регулювання економіки*. 2010. Т. 3. №3. С. 104–117.
4. Quine C.P., Bailey S.A., Watts K. Sustainable forest management in a time of ecosystem services frameworks: common ground and consequences. *The Journal of Applied Ecology*. 2013. Vol. 50 (4). P. 863–870.
5. Meijard E., S. Wunder, M. Guariguata, D. Sheil. What scope certifying forest ecosystem services? *Ecosystem Services*. Vol. 7. 2014. P. 160–166.
6. Абдуллаева Ш.Б., Одинаев Х.А. Развитие системы государственного регулирования рынка экологических услуг в Таджикистане: проблемы и перспективы. *Вестник Таджикского национального университета. Серия экономических наук*. 2015. № 2/4 (169). С. 33–39.
7. Соловій І.П., Монастирська Л.Ф. Інструменти лісової політики в умовах формування ринків екологічних послуг лісів. *Науковий вісник: Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища*. Львів: НЛТУУ. 2005. С. 119–125.
8. Миронов А.В. Пути развития частно-государственного партнерства в лесном комплексе региона. *Молодые ученые – экономике*. 2013. Вип. 13. С. 176–181.
9. Cabbage F., Harou P., Sills E. Policy instruments to enhance multifunctional forest management. *Forest Policy and Economics*. 2007. Vol. 9 (7). P. 833–851.
10. Wilkie M., Holmgren P., Castaneda F. Sustainable forest management and the ecosystem approach: two concepts, one goal. *Forest Management Working Paper FM 25 [Electronic resource]: Rome, FAO*. 2003. URL: www.fao.org/docrep/fao/008/J1244e/J1244e.pdf. (дата звернення : 15.08.2018).
11. Соловій І.П., Лесюк Г.М. Особливості державно-приватного партнерства в умовах реформування системи управління лісами та лісовим господарством України. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. Т. 21. Вип. 8. С. 89–93.
12. Шкуратов О.І. Оцінка конкурентного потенціалу лісгосподарських підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.03. С. 309–314.
13. Яремко О.П. Напрями підвищення ефективності функціонування організаційно-економічного механізму екологічно збалансованого лісоуправління. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 2. С. 192–199.
14. Касюхнич В.Ю. Інструментально-методичне забезпечення системи управління лісгосподарською діяльністю. *Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 15. Ч. 1. С. 114–117.
15. Шестак М. Державно-приватне партнерство в лісовому господарстві: перспективні напрями та проблеми інституціоналізації. *Економіст*. 2015. № 3. С. 30–32.
16. Vainio A., Paloniemi R. Forest owners and power: A Foucauldian study on Finnish forest policy. *Forest Policy and Economics*, 2012. Vol. 21. P. 118–125.

Статтю отримано: 18.08.2018 / Рецензування 20.09.2018 / Прийнято до друку: 21.09.2018

Oksana Komorna
Postgraduate Student
Zhytomyr National Agroecological University
Zhytomyr, Ukraine
E-mail: oksanakkom@gmail.com
Iryna Nykytiuk
Student
Xiamen University, Xiamen
Fujian, China
E-mail: iraniks19@gmail.com

THE ROLE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN REALIZING ECOSYSTEM SERVICES OF FORESTRY INDUSTRY

Abstract

The forest is a complex ecosystem whose natural capital is based not only on the reserves of material natural resources, but also on various ecosystem services. However, the modern world economy does not fully take into account the weighty financial and economic potential of the values of forest ecosystems. That is why the study of economic relations, in particular the tools of public-private partnership in the production and sale of ecosystem services, becomes an essential scientific direction for balanced forestry.

The following research methods are used to perform the tasks: monographic (processing of scientific publications, regulatory documents, statistical data); analysis and synthesis (substantiation of the methodology of the systemic study of the development of public and private partnership in the implementation of ecosystem services); experimental (substantiation of the approach to the use of tools of public and private partnership in the implementation of ecosystem services of the forestry industry); abstract and logical (theoretical generalizations and formulations of conclusions).

It was determined that one of the most effective tools for balancing the interests of participants in the market of ecosystem services in forestry, as well as ways of attracting investment in the development of ecosystem services in the forestry sector is public-private partnership. A well-founded structural-logical scheme of a public-private partnership in the production and sale of ecosystem services in the forestry sector. The factors for the development of public-private partnership in the production and sale of ecosystem services in the forestry sector are identified.

To make effective management decisions on the interaction of state authorities and private business entities, it is important to correctly take into account the economic value of ecosystem functions in order to form a system of financial support for the services they provide. In addition, stimulating the development of the ecosystem services market in Ukraine requires the implementation of a number of institutional and regulatory measures based on the principles of public-private partnership, which will allow business entities to simultaneously provide full ecosystem services to recipients and minimize the damage to ecosystems in the business process.

Keywords: forestry, ecosystem services, market, public-private partnership, production, functions.

References

1. Solovii, I. (2016). Kontsepsiia platy za posluhy ekosystem: svitovyi dosvid i perspektyvy yii vprovadzhennia u lisovomu sektori [Concept of ecosystem services payment: world experience and perspectives for its implementation in the forest sector]. *Naukovi pratsi Lisivnychoi akademii nauk Ukrainy* [Scientific works of the Forestry Academy of Sciences of Ukraine], 14, 252–258. [in Ukrainian]
2. Mishenin, Ye.V., Mishenina, H.A., & Yarova, I.Ye. (2012). Ekolohe-ekonomichni ta sotsialni oriientyry lisoaresursnoho rozvytku na pidpriemnytskykh zasadakh [Ecological-economic and social guidelines for forest resource development on an entrepreneurial basis]. *Visnyk Sumskoho natsionalno ahramoho universytetu. Seriiia «Ekonomika i menedzhment»* [Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series "Economics and Management"], 3, 3–10. [in Ukrainian]
3. Mishenin, E., & Olijnyk, N. (2010). Rozvytok rynku ekosystemnykh poslug iak napriamok postkryzovogo zrostantia ekonomiky Ukrainy [Market development ecosystem services as a trend of post-crisis growth Ukraine]. *Mekhanizmy reguluvannia ekonomiky* [Mechanisms of Economic Regulation], 3(3), 104–117. [in Ukrainian]
4. Quine, C.P., Bailey, S.A., & Watts, K. (2013). Sustainable forest management in a time of ecosystem services frameworks: common ground and consequences. *The Journal of Applied Ecology*, 50 (4), 863–870.

5. Meijard, E., Wunder, S., Guariguata, M., & Sheil, D. (2014). What scope certifying forest ecosystem services? *Ecosystem Services*, 7, 160–166.
6. Abdullaeva, Sh.B., & Odinaev, Kh.A. (2015). Razvitiye sistemy gosudarstvennogo regulirovaniya rynka ekologicheskikh uslug v Tadjikistane: problemy i perspektivy [Development of the system of state regulation of the environmental services market in Tajikistan: problems and prospects]. *Vestnik Tadjikskogo natsionalnogo universiteta. Seriya «Ekonomicheskikh nauk»* [Bulletin of the Tajik National University. Series “Economic Sciences”], 2/4 (169), 33–39. [in Russian]
7. Solovii, I., & Monastyrskya, L. (2005). Instrumenty lisovoi polityky v umovakh formuvannya ryнкiv ekologichnykh poslyg lisiv [Tools forest policy in the emerging markets of environmental services of forests]. *Naukovyi visnyk: Eologizatsiia iak instrument stalogo rzvytku v umovakh konkurentnogo seredovysha* [Scientific Bulletin: Greening the economy as a tool for sustainable development in a competitive environment]. Lviv, 119–125. [in Ukrainian]
8. Mironov, A.V. (2013). Puti razvitiya chastno-gosudarstvennogo partnerstva v lesnom komplekse regiona [Ways of development of private-state partnership in the forest complex of the region]. *Molodye uchenye – ekonomike* [Young scientists - economics], 13, 176–181. [in Russian]
9. Cubbage, F., Harou, P., & Sills, E. (2007). Policy instruments to enhance multifunctional forest management. *Forest Policy and Economics*, 9 (7), 833–851.
10. Wilkie, M., Holmgren, P., & Castaneda, F. (2003). Sustainable forest management and the ecosystem approach: two concepts, one goal. *Forest Management Working Paper FM 25 Rome*, FAO. www.fao.org. Retrieved from: www.fao.org/docrep/fao/008/J1244e/J1244e.pdf.
11. Solovii, I.P., & Lesiuk, H.M. (2016). Osoblyvosti derzhavno-privatnoho partnerstva v umovakh reformuvannya systemy upravlinnia lisamy ta lisovym hospodarstvom Ukrainy [Features of Public-Private Partnership in the Reform of the Forest Management and Forest Management System of Ukraine]. *Visnyk Odeskoho natsionalnogo universytetu. Seriya «Ekonomika»* [Bulletin of the Odessa National University. Series “Economics”], 21, 8, 89–93. [in Ukrainian]
12. Shkuratov, O.I. (2013). Otsinka konkurentnogo potentsialu lisohospodarskykh pidpriemstv [Estimation of competitive potential of forest enterprises]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine], 23.03, 309–314. [in Ukrainian]
13. Yaremko, O.P. (2017). Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannya orhanizatsiino-ekonomichnogo mekhanizmu ekolohichno zbalansovanoho lisoupravlinnia [Areas of increasing the efficiency of the functioning of the organizational and economic mechanism of ecologically balanced forest management]. *Ekonomichnyi dyskurs* [Economic discourse], 2, 192–199. [in Ukrainian]
14. Kasiukhnych, V.Yu. (2015). Instrumentalno-metodychne zabezpechennia systemy upravlinnia lisohospodarskoiu diialnistiu [Instrumental-methodical support of forest management system]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu: Seriya «Ekonomichni nauky»* [Scientific herald of Kherson State University: Series “Economic sciences”], 15, 1, 114–117. [in Ukrainian]
15. Shestak, M. (2015). Derzhavno-privatne partnerstvo v lisovomu hospodarstvi: perspektyvni napriamy ta problemy instytutsionalizatsii [Public-Private Partnership in Forestry: Perspective Directions and Problems of Institutionalization]. *Ekonomist* [Economist], 3, 30–32. [in Ukrainian]
16. Vainio, A., & Paloniemi, R. (2012). Forest owners and power: A Foucauldian study on Finnish forest policy. *Forest Policy and Economics*, 21, 118–125.

Received: 08.18.2018 / Review 09.20.2018 / Accepted 09.21.2018

